

Gazdaság

72/2015

Árnyékgazdaság a fejlett gazdaságú országokban

Dominik H. Enste: The shadow economy in industrial countries

IZA World of Labor, 2015. 127. sz. 1–10. p.

URL: <http://wol.iza.org/articles/shadow-economy-in-industrial-countries.pdf>

DOI: 10.15185/izawol.127

A nem megfigyelt gazdasági tevékenységek (*shadow economies*) fő oka a fejlett országokban a jövedelmek növekvő adóterhe, valamint a kormányzati szabályozások elhárításának szándéka. Egyes közép-kelet-európai országok árnyékgazdasága a stabil intézményrendszer hiányának is következménye, ehhez járul az alacsony adómorál, a kormányzattal kapcsolatos lojalitás gyengesége. Az árnyékgazdaság jellemzőinek és társadalmi, gazdasági hatásainak elemzése nélkülözni kénytelen a statisztikailag hitelesített tényeket, ezért a kutatók becslései főként az állami bevételek kiesését vizsgálják, számításokat végeznek az erőforrások elosztására a megfigyelt és a nem megfigyelt gazdasági tevékenységek között.

Nem adhat megoldást erre a világszerte növekvő méretű adóelkerülésre, ha például növelik a be nem jelentett munkavégzés büntetését, szigorítják a hatósági ellenőrzéseket. Az erősebb adóztatás, a büntetéssel fenyegető állami szabályozás korlátozásai a tapasztalatok szerint inkább kiterjesztik az árnyékgazdaságot, ami csökkentheti az adóbevételeket, a közfeladatok ellátására kevesebb forrás fordítható. Hibás kör mutatkozhat, ha emiatt ismét nőnek az adókulcsok, és újabb tevékenységeket menekíthetnek a nem megfigyelt gazdaságba.

A kutatások eredményei szerint a közép-kelet-európai térség árnyékgazdaságának fő hajtóereje a vállalkozások túlzott adminisztratív terhe, a gyenge jogérvényesítés, amely kikapukat enged, így nem terjedt el az önkéntes jogkövetés, és nagy jövedelmek szerezhetők korrupcióval.

Ahol kicsi annak a valószínűsége, hogy megtalálják a nem bejelentett munkát végzőket, azok rejtett jövedelmét, ott vonzóbb az árnyékgazdaság, mint a hivatalosan nyilvántartott munkavégzés. Ahol a tevékenység bürokratikus terhe tartósan rontja a

hatékonyságot, ott az üzleti folyamatok egy részét a szabályokat elkerülve érdemes megszervezni, számolva a szabálytalanságok esetleges többletköltségeivel, jogkövetkezményeivel is. Ahol pedig a gazdaság szereplői jórészt elfogadják az ilyen eredetű többletjövedelmet, ott nehéz megakadályozni az egyéni törekvést a jogszabályok megkerülésére.

A gazdaság elérhető adataira alapozott elemzések adhatnak választ arra, hogy a hivatalosan nem elszámolt gazdasági erőforrások milyen összegűek, illetve összetételűek. Becslések készíthetők arra is, hogy milyen súlyú az egyes országok nem megfigyelt gazdaságának pótlólagos kibocsátása a termékek, szolgáltatások piacain, és milyen hatású az állam bevételeire, ide értve a közvetett, forgalmi adóztatást is. Az elérhető nemzeti adatokkal és azokra alapozott becslésekkel áttekinthető az árnyékgazdaság hatása a költségvetési hiányra a vizsgált országokban. Becsülhető például, hogy az árnyékgazdaság kieső állami bevételei hogyan befolyásolják például az infrastruktúra beruházásait.

TÁRGYSZAVAK: árnyékgazdaság, pótlólagos piaci kínálat, adóteher, jogérvényesítés

NÁDUDVARI ZOLTÁN

73/2015

Az EU-integráció húzóhatása Közép-Kelet-Európa gazdasági növekedésére

Katja Mann: The EU, a growth engine? The impact of European integration on economic growth in Central Eastern Europe

FIW Working Paper, 2015. 136. sz. 1–27. p.

URL: http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/Working_Paper/N_136-Mann.pdf

A közép-kelet-európai országok úgy érték el a GDP növelését az 1990-es évektől kezdően, hogy annak egyik hajtóereje az integrációs folyamat volt. A tanulmány összesen tíz ország gazdaságának konvergenciáját vizsgálja az 1995 és 2010 közötti időszakban. A regressziós elemzés a térség és az Európai Unió (EU) más országai közötti külkereskedelem adataira alapozott. A gazdaság ágazatai szerinti mutatósorozatok is árnyalják a megállapításokat, kiegészítve a tíz ország integrációs folyamatának összefoglaló adatait. A statisztikai elemzés a közép-távú tendenciákat tárja fel Solow növekedési elméletét alkalmazva.

Az időszakban az évente megfigyelt növekedési ütemek ingadoztak, visszaesés is előfordult. Az integrációs folyamat ágazati szintű nemzetközi összehasonlítását a Rajan–Zingales-módszerrel végezték. A 2004 és 2007 közötti időszakban csatlakozott közép-kelet-európai országok fejlődési pályája az EU korábbi tizenöt tagállamára megállapított integrációs folyamathoz hasonló. A tíz ország itt részletesen elemzett integrációs folyamata tanulságokat szolgáltat a belépési szándékot nyilvánító további európai országok fejlődési lehetőségeire is.

A keleti bővítés gazdasági hatása kétségtelenül kedvező a tíz újonnan csatlakozott közép-kelet-európai országban, továbbá az EU tizenöt korábbi tagállamában is. Az összesített külkereskedelmi adatok mellett az ágazati bontású elemzés is igazolja a fejlődésre gyakorolt differenciált hatásokat.

Az is igazolható, hogy a nem EU-országok körében is vonzóbb lett a csatlakozó közép-kelet-európai országokkal folytatott kereskedelmi kapcsolat. Az európai integráció előkészítése és érvényesítése ugyanis csökkentette a térség kockázatait, javította a befektetések esélyeit. Vonzó a külföldi közvetlen beruházás számára egyrészt a tervgazdaság évtizedekben kialakult stabil intézményi háttér, másrészt a közép-kelet-európai országok viszonylag alacsony munkaerőköltsége, a jól képzett szakmunkások és diplomások elérhetősége.

Kiemelhető a csatlakozás hasznaként, hogy az EU új piaci lehetőségeket nyitott a térség tíz országának külkereskedelmében. A fejlődést segítették az EU pénzügyi alapjaiból juttatott támogatások is. Sokféle EU-program készítette elő a csatlakozást a kilencvenes évektől. A közép-kelet-európai országok mint új tagállamok 2004-től a kohéziós, a struktúrafejlesztő, valamint a mezőgazdasági uniós programok pénzügyi forrásait vehették igénybe.

Itt nem volt vizsgálható olyan fejlődési változat, hogy a közép-kelet-európai országok miként fejlődtek volna a piactudományra áttérve, ha nem csatlakoznak az EU-hoz. Feltételezhető, hogy lényegesen eltért volna ilyen esetekben például az állami eszközök magántulajdonba adása, a társas vállalkozások működése, és másként alakultak volna az árak. Az említett alternatív fejlődési pálya adatsorai azonban nem érhetők el. Az európai integráció és vázolt gazdasági hatásai szervesen kapcsolódnak a demokratikus viszonyok és a jog megváltozott lehetőségéhez. A közép-kelet-európai térség egyes keleti szomszédjainak fejlődési pályája jól példázza, hogy az EU-csatlakozás nélkül miként kezelik az

ilyen alapvető társadalmi kérdéseket, milyenek az EU-n kívüli gazdasági fejlődés kilátásai középtávon.

TÁRGYSZAVAK: gazdasági fejlődés, külkereskedelem, külföldi közvetlen beruházás, EU-integráció, közép-kelet-európai országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

74/2015

A BRICS és a fejlett országok értékpapírpiacának együttes mozgása az idő függvényében

Heikki Lehkonen – Kari Heimonen: Timescale-dependent stock market comovement: BRICS vs. developed markets

Journal of Empirical Finance, 2014. 28. köt. 90–103. p.

URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927539814000620>

DOI: 10.1016/j.jempfin.2014.06.002

A statisztikai elemzés három tényezője a térséghez tartozás, a fejlettség szintje, valamint az eszközök megtérülési ideje. A világgazdaság kiválasztott fejlett térségei (Ausztrália, Hong Kong és Kanada) és vezető országai (az Egyesült Királyság, Japán, Németország és az Amerikai Egyesült Államok) eszközmegtérülési viszonyai lényegében azonos tendenciát mutatnak, mint az úgynevezett BRICS-országok (Brazília, Oroszország, India és Kína) befektetett eszközei körében. A befektetők nemzetközi befektetési portfóliót alakítanak ki, és számottevő lett a BRICS-térség értékpapírjainak vonzereje.

A BRICS öt nagy fejlődő országa nem alkot olyan homogén csoportot, mint ami a legfejlettebb vizsgált országok mutatóira jellemző. Az eszközmegtérülések alakulása attól is függ, hogy milyen időszakot fog át a mutatósorozat elemzése; itt a térségek dinamikája, a tendenciák együttlátásának (*comovement*) szorossága a modell tényezői. Az értékpapírpiacok rövidebb elemzési időtávjának fő tényezője a vizsgált földrajzi térség, a viszonylag hosszabb időszakokban azonban lényegesebb a fejlődési pálya. A tanulmány az időben változó becslési módszert alkalmazza a vizsgált országok tőzsdéinek modellezésére. A tényezőket kombinálva a modell rétegeit a részletes mutatósorozatokkal mind a rövid, mind a hosszabb megtérülési időszakokra elemzik.

Az Egyesült Államok értékpapírpiaca a viszonyítás alapja az elemzésekben, a korrelációs számítás pedig páronként méri össze a három vizsgált föld-

rajzi térség tőzsdei adatait. A modellszámítás¹ eredményei alapján megállapítható, hogy a megtérülés alakulása hogyan függ össze a térséghez tartozással, illetve az országok gazdasági fejlettségének szintjével. A gyakorlati tőzsdei döntések a többféle nemzetközi piacra szétterített befektetési portfóliót ilyen elemzésekkel alakítják ki. Minél hosszabb a vizsgált időszak, annál erőteljesebb az együttmozgás a térségek megtérülési viszonyai között, és annál kisebbek a fejlődés átlagos ütemei.

Igazolható, hogy a befektetések portfóliói az ázsiai, az európai és az amerikai országok tőzsdéi között oszlanak meg, és azok várható megtérülései egymástól eltérő időtávon alakulnak. A tanulmány modellje növelte az elemzések időtávját, és ezzel szignifikánsan csökkent a vizsgált tőzsdei mutatók együttmozgásának szórása, közeledtek a piaci megtérülés feltételei.

A rövidebb elemzési időszakokban még számottevőek az együttmozgás különbségei az Egyesült Államok és más térségek tőzsdéi között, viszont az ausztráliai, a japán és a kínai megtérülés mutatói nagyon hasonlóak.

A hosszabb elemzési időszakokban inkább a fejlettségi szint a meghatározó. Ilyen feltételekkel az Egyesült Államok megtérülési mutatói közelebb vannak az említett fejlett országokéhoz, mint a BRICS térségéhez. A nemzetközi befektetési stratégiákban a kínai értékpapírok hosszabb távon vonzóbbak, mint a legfejlettebb országokéi. További kutatásra lesz szükség az említett modellezés ágazati összefüggéseinek tanulmányozására, a megtérülés különböző időtávjain.

TÁRGYSZAVAK: befektetés megtérülése, nemzetközi tőzsde, BRICS-országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

75/2015

A tőkehozam szélsőséges szintje az európai pénzügyi válság időszakában

Andreas Chouliaras – Theoharry Grammatikos: Extreme returns in the European financial crisis
MPRA Paper, 2014. 58978. sz. 1–23. p.

URL: https://mprapaper.ub.uni-muenchen.de/58978/1/MPRA_paper_58978.pdf

¹ A szerzők többváltozós feltételes korrelációs tőzsdei modellt ismertetnek: *dynamic conditional correlations*, multivariate DCC-GARCH.

A tőzsdék napi árfolyamváltozásainak elemzése a 2004. január és 2013. március közötti időszak adataira alapozott három európai földrajzi térségben. Az évtizedes időtáv tartalmazza a válság előtti éveket, majd az Amerikai Egyesült Államok és az európai gazdaság válságának éveit, amelyek megmutatkoznak a tőzsdei folyamatok mutatóiban is.

- Az országok egyik csoportjába tartozik a német, a francia, a holland, a finn és a belga gazdaság,
- a másikba a nem euróövezeti brit, dán, svéd, cseh és lengyel gazdaság,
- a harmadikba pedig az euróövezet perifériáiként kezelt görög, ír, olasz, portugál és spanyol gazdaság.

Az európai országok itt vizsgált csoportjai tőzsdéinek összesített vesztesége több tíz milliárd euró volt, amennyiben az árfolyam csak egy-két százalékkal zuhant a válság időszakában. A piac folyamatai a tőzsdeindexek alapján követhetők, ahogy az országok említett csoportján belüli, illetve azok közötti különbségek változtak például a jegyzések ingadozása, a valutaárfolyam, a kamatszint, a gazdaság teljesítményének együttes hatására.

A magánbefektetők és intézményi befektetők nem találtak alkalmas portfóliót a válság időszakában, hiába keresték a megoldást hatalmas veszteségeik kezelésére. A befektetési döntés elemzése az elérhető indexsorozatokra alapozott, és értékelte az értékpapírpiac várható folyamatait, azok valószínű hatását a megtérülésre. A modell eredményei szerint a vizsgált európai pénzügyi piacok kölcsönösen hatnak egymásra, és kimutatható az is, hogy az EU és tagállamai szakpolitikája nem készült fel a válság miatti nagy sokkok kezelésére.

TÁRGYSZAVAK: pénzügyi válság, euróválság, tőzsde

NÁDUDVARI ZOLTÁN

76/2015

Háztartások standard jövedelemfelvétele hiányzó kiadási adatainak imputálása

Massimo Baldini – Daniele Pacifico – Federica Termini: Imputation of missing expenditure information in standard household income surveys

CAPPaper (Centro di Analisi delle Politiche Pubbliche), 2015. 116. sz. 1–21. p.

URL: http://www.capp.unimore.it/pubbl/cappapers/Capp_p116.pdf

A szakstatisztika módszerei regressziós és más statisztikai imputálási módszerekkel pótolják a háztartások jövedelmeinek, kiadásainak felvételeiből hiányzó adatokat. A becslések standard eljárásai figyelembe veszik a hiányzó adatok pótlásához a felmért háztartások változóit, például jövedelem-szint, kiadás összetételének, a társadalmi és demográfiai jellemzők párosítható mutatóit. A háztartási jövedelem felvételéből hiányzó információk korrelációja egyes esetekben nem kellően szoros azokkal, amelyek a kiadások adatsoraira alapoznak.

A tanulmány kétlépéses imputáló eljárása a háztartás külső forrásokból átvehető jövedelmeivel, valamint kiadásaival teremt kapcsolatot. Az alkalmazott mikroszimulációs modell alapja a kiadás Engel-görbére alapozott becslése, illetve a fogyasztásra kivetett adók alakulása. A becslés torzított, amennyiben gyenge a korreláció a statisztikai felvétel hiányzó változói és a háztartások külső forrásból átvett mutatói között. Ilyen becslési tényező például a fogyasztási adók elosztási hatása a lakossági kiadások mértékei szerint.

A jövedelem és a kiadás felmért változói egynél több háztartási felvételtől származnak. Az EU-SILC jövedelemfelvétele az egyik adatforrás a vizsgált imputáláshoz. Az összekapcsolás a mikroszimuláció eljárásával végezhető, a különböző felvételek közös ellenőrző változóit előírva, mint például a közvetett adók elérhető adatai.

A jövedelmi szegénység elemzésére alkalmasak a lakossági fogyasztás (vagy a fogyasztás hiányának) adatsorai is. Az életszínvonal, a jóllét elemzéseiben egymástól eltérő következtetés nyerhető a jövedelmek, illetve a fogyasztás rétegek szerinti mérési eredményei alapján. A hiányzó jövedelemadatok pótlásának itt kialakított eljárása a háztartások fogyasztásának teljes vektorára alapozza a hiányzó adatsorok becslését rétegek szerint. Erős a kapcsolat ugyanis a háztartások jövedelme, illetve részletesen felmért kiadásaik között.

TÁRGYSZAVAK: háztartások kiadási és jövedelemadatai, közvetett adók, imputálás, mikroszimuláció, EU-SILC

NÁDUDVARI ZOLTÁN

77/2015

Megfelelők a sajtó és a véleménykutatás adatai a németországi ipari termelés előrejelzésére?

Konstantin A. Kholodilin – Tobias Thomas – Dirk Ulbricht: Do media data help to predict German industrial production?

DICE (Düsseldorf Institute for Competition Economics) Discussion Paper, 2014. 149. sz. 1–40. p.

URL: <http://econstor.eu/bitstream/10419/98712/1/790217295.pdf>

Az elemzés statisztikai módszereket alkalmaz a nyomtatott és elektronikus média híreinek gazdasági jelzőszámaira, amelyek a németországi ipari termelés havi indexeire vonatkozóan a 2001 és 2014 közötti időszakban jelentek meg. A véleményformáló németországi vezető hírforrások¹ áttekinthető gazdasági közlései sokféle makrogazdasági előrejelzést tartalmaznak. A média hírfolyama formálja a pénzügyi folyamatokkal kapcsolatos várakozást is.

A vizsgált másfél évtizedben Németország ipari termelésének híryanaga bemutatja a válság fontosabb hatásait is. A tanulmány összesen negyvennyolc makrogazdasági, konjunktúrakutatási, valamint a média közléseit leíró indikátort alkalmaz. Az elemzésben a médiahírek indikátoraiból legfeljebb három kombinálásával több mint tizenhét ezer esettanulmányt alakítottak ki. A híryanag legegyszerűbb indikátora a „recesszió” szó előfordulásának gyakorisága.

A vizsgálat során a *Media Tenor International* módszertanában alkalmazott összetett jelzőszámokat is alkalmaztak. Belátható, hogy a sajtóhír előrejelzése kapcsolatban van az aktuális döntést befolyásoló várakozásokkal. A várható folyamatokra vonatkozó nézetek mozaikjellegűek, ahogy a közvélekedés változik például a nemzetgazdaság helyzetéről, az ipari termelés fejlődéséről, a várható piaci folyamatokról, és mindezt a média friss közlései erőteljesen formálják.

A tanulmány több ismérvet alkalmaz az ipari termelés havi indexei előrejelzésének minőségére, például a médiaközlés becslési hibáinak mértékével (*root mean squared forecast error*). Az előrejelzés minőségére további ismérv a közölt mutatósorozat stabilitása, például a szórással kifejezve. A megbízhatóság mutatója a tanulmányban összevontan értékeli a sajtóközlések pontosságát és stabilitását.

¹ A médiatartalom elemzésében elektronikus (ARD, ZDF, RTL) és nyomtatott (Spiegel, Focus, Bild) híryanag szerepelt, összesen nyolcvanezer tétellel.

Összehasonlították a modellek kétféle csoportját. Jobb az ipari termelési indexek becslésének megbízhatósága, ha tartalmazza a médiahír előrejelzéseit is, romlott a megbízhatóság, ahol nem vették figyelembe azokat. A vizsgált előrejelzési technikák más eredményre vezetnek a „recessió” szó közléseinek egyszerű leszámblálása alapján, mint az átvett többtényezős tartalomelemzésekkel.

A külföldi tőzsdékre vonatkozó híryanag különösen fontos az exportorientált ipari termelés médiaírei közül.

TÁRGYSZAVAK: ipari termelés havi indexe, sajtó-előrejelzés, gazdasági jelzőszámok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

78/2015

A korlátozott hitelezés és az innováció, az exportáló svéd vállalatok mutatói

Hans Lööf – Pardis Nabavi: Innovation and credit constraints. Evidence from Swedish exporting firms *CESIS (Centre of Excellence for Science and Innovation Studies) Electronic Working Paper Series*, 2014. 387. sz. 1–30. p.

URL: <https://static.sys.kth.se/itm/wp/cesis/cesiswp387.pdf>

A tanulmányban megfigyelt mintegy nyolcezer-háromszáz svédországi vállalat nagy többsége kis létszámú, bevételeiben számottevő az exportértékesítés. A vállalatok innovációs eredményei a fontosabb pénzügyi mutatóikkal összevetve értékelhetők az 1997 és 2007 közötti időszakban.

Az alkalmazott nemlineáris ökonometriai megközelítés gazdasági tényezői: a vállalat pénzügyi helyzete, bevételei és kiadásai, adósságainak mértéke. Válságos évek során a csúcstechnika svédországi ágazatai igyekeztek a technológiák gyorsított fejlesztésével válaszolni. A szűkülő finanszírozási lehetőség kedvezőtlen hatású volt a vizsgált kisebb vállalatok innovációs törekvéseire. A pénzügyi korlát azonban kisebb hatású az alacsonyabb technológiai színvonalú termelők innovációs folyamataira.

A vállalati panel a feldolgozóipar ágazatainak új exporttermékeit veszi figyelembe. A tanulmány elhatárolja az innovációs folyamat korai és befejező (termék- és technológiafejlesztési) szakaszait. Kiemelten elemzi a találmányok vállalati hasznosítását a változó pénzügyi feltételek függvényében.

A kibocsátás termékei a korszerűségi élettartam eltérő szakaszaiba tartoznak, és azokra a fellendü-

lés, illetve a gazdasági recessió ciklusai különböző erősséggel hatottak. A vizsgálat kiemeli a svédországi export termékeit, amelyek az ágazati fejlődés fontos tényezői, alakítják a foglalkoztatást és a munkajövedelmeket is. Sokféle szakpolitikai eszköz áll rendelkezésre az innováció, valamint a kivitel kormányzati ösztönzésére, a hatékony támogatások célja az ipar innovációit fékező pénzügyi korlátok feloldása.

A nagyobb exportáló iparvállalatok könnyebben kezelik az innovációikat fékező pénzügyi korlátokat. A kisebb svédországi termelők jobban ki vannak téve a válság pénzügyi sokkhatásainak, nehezebben jutnak hitelhez, kisebb az esélyük termékeik vagy piacaik változtatására, diverzifikálására. Lassulhat az exportra alapozott szabadalmaztatás, ahol a vállalat pénztartaléka jelentéktelen, emiatt az innováció sem valósítható meg piac által elvárt ütemben és az exporthoz szükséges magas technológiai színvonalon.

TÁRGYSZAVAK: feldolgozóipar, technológiai színvonal, vállalatnagyság, innováció, pénzügyi sokkhatás, Svédország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

79/2015

A kutatás-fejlesztés (K+F) hatékonysága Európában

Börje Johansson – Hans Lööf – Maxim Savin: European R&D efficiency *Economics of Innovation and New Technology*, 2015. 1–2. sz. 140–158. p.

URL: http://www.researchgate.net/publication/269286210_European_RD_efficiency

DOI: 10.1080/10438599.2014.897857

A tanulmány a találmányi hivatali adatokat¹ hasonlítja össze tizenegy európai ország tizennyolc gazdasági ágazatára vonatkozóan, az 1991 és 2005 közötti időszakban megadott amerikai szabadalmak alapján. A USPTO mintegy 355 ezer közzétett szabadalmára alapozott statisztikai modell fontosabb tényezői a vizsgált európai országok ágazati szerkezete, a kutatás és fejlesztés (K+F) ráfordításai, a gazdasági intézmények összetétele.

A K+F hatékonysága nemzetközi összehasonlításának mutatója a vizsgált gazdasági ágazatok ezer foglalkoztatottjára jutó szabadalmak száma.

¹ Forrás: U.S. Patent and Trademark Office (USPTO).

Az európai országok rangsorát a svéd és a finn kutatás-fejlesztés hatékonysági mutatója vezeti. Az említett két országot a holland és a német szabadalmi intenzitási mutató követi a vizsgált másfél évtizedben.

Az időszak innovációs teljesítményei a szabadalmak ezer foglalkoztatottra jutó száma alapján elemezhető országok és gazdasági ágazatok szerint, összehasonlítható a szabadalomképes ismeretek alakulása, minősíthetők a működtetett szellemi kapacitások.

TÁRGYSZAVAK: kutatás-fejlesztés, ágazati panel, nemzetközi összehasonlítás, Amerikai Egyesült Államok, Európa

NÁDUDVARI ZOLTÁN

80/2015

A külföldi beszállítások előnyei az Amerikai Egyesült Államok iparvállalatainak mikroadatai alapján

Ryan Monarch – Jooyoun Park – Jagadeesh Sivadasan: Gains from offshoring? Evidence from U.S. microdata

International Finance Discussion Papers, 2014. 1124. sz. 1–63. p.

URL: <http://www.federalreserve.gov/econresdata/ifdp/2014/files/ifdp1124.pdf>

A tanulmány az Amerikai Egyesült Államok hivatalos gazdaságstatisztikájának teljesítményadatait tartalmazza a feldolgozóipar jelentő egységeire vonatkozóan. Az elérhető éves mikroadatok¹ alapján elemzik a rezidens kibocsátáshoz igénybe vett külföldi termelési láncok jellemzőit, azokat pedig összehasonlítják olyan vállalati mintával, amelyben nincs termelési célú külföldi beszállítás (*offshoring*).

Az említett termelési láncok heterogén összetételűek, azonban igazolható, hogy a külföldi beszállítással termelők hosszabb távon csökkentik a korábbi üzemi kapacitásaikat. Ez a tendencia a feldolgozóipari munkahelyek leépítését eredményezi, a külföldi leányvállalatot irányítók mintájában pedig erőteljesebb a csökkenés, mint a másik csoportba

tartozó, túlnyomóan belföldi beszerzésű termelés átlagában.

A tanulmány a két csoportot a foglalkoztatás, a kibocsátás, illetve a hozzáadott érték és a vállalati tőke átlagos mértékei szerint hasonlítja össze. A külföldi beszállítással termelők rendszerint nagyok, a termelékenységben is megelőzik a másik csoportot. A két csoport közötti különbség szignifikáns a modell fontosabb tényezői szerint.

A két csoport között kisebb az eltérés például az átlagos munkabér, illetve a teljes tényező-termelékenység (*total factor productivity – TFP*) alakulásában. A külföldi termelési lánc beszállítása bevált eszköz a belföldi feldolgozóipari tevékenységek hatékony helyettesítésére. Az Amerikai Egyesült Államok és Kína kereskedelmi egyezménye² lökést adott a külföldi termelési lánc beszállításainak növelésére.

Nincs számottevő eltérés a két csoport cégei túlélésének arányai szerint, a felszámolás arányai pedig közel azonosak. A vállalati állóeszközök egy foglalkoztatottra jutó értéke nőtt a külföldi beszállítással termelők körében, az időszakban viszont gyorsabban csökkent a feldolgozóipari vállalatok foglalkoztatottjainak száma, mint a befektetett tőke értéke.

A feldolgozóipari termelők külföldi beszerzése kedvezőtlen hatású a nemzetgazdaság többi ágában is. Kieshet sok korábbi megrendelés például a belföldi szolgáltató ágazatokban, ha külföldről szereznek be félkész terméket.

A modellszámítás figyelembe vette, hogy a vizsgált multinacionális amerikai nagyvállalat főként vertikális vagy horizontális kapcsolatokkal valósítja meg a külföldi beszállítást, milyen szerkezetű a leányvállalatok termelési láncja belföldön és külföldön. A vizsgált mintában főként a horizontális (például a választékot kiegészítő) beszállítások fordultak elő, viszonylag ritka a külföldi alkatrészgyártás, a földrajzi távolságokra is tekintettel.

TÁRGYSZAVAK: külföldi termelők beszállítása, feldolgozóipar, vertikális termelési lánc, mikroadatok kapcsolása, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

¹ Forrás: U.S. Census; Longitudinal Business Dataset (LBD); Census of Manufactures (CMF); Annual Survey of Manufactures (ASM). A *Trade Adjustment Assistance* informatikai eljárással kapcsolták össze a bizalmas mikroadatokat az Egyesült Államok feldolgozóipari termelése külföldi beszállítóinak vállalati bontású mutatósorozataival.

² Az Egyesült Államok kereskedelmi partnereit a jogszabályokban előírt (*permanent normal trade relations – PNTR*) státus alapján minősíti.

81/2015

Az eszközfelhalmozás szakpolitikájának újragondolása a buborékok és az eszközkzezelés tanulságai alapján

Brad Jones: Asset bubbles. Re-thinking policy for the age of asset management

IMF Working Paper, 15/27. 1–59. p.

URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1527.pdf>

A nem megfontolt eszközbefektetés veszélyezteti a nemzetgazdaság stabilitását. A tanulmányban bemutatott ilyen eredetű buborékok az intézményi befektetők hibás döntéseinek is következményei. Az öngerjesztő folyamatok elemzése feltárja a kezdetektől az összeomlásig terjedő időszak okait, kölcsönhatásait. A befektetési buborékok tartóssága függ például a tanulás korlátaitól, az alkalmazkodás nehézségeitől, a szereplők jellegzetes reagálásától, a gazdasági folyamatok sűrűlődségeitől.

A tanulmány a nemzetközi tőkepiac kereteiben vizsgálja a vagyongazdálkodás stratégiáinak előfordult hibáit, elemzi az előfordult buborékok súlyos nemzetgazdasági következményeit. Megfelelőbb szabályozás válthatja fel a nem fenntartható nemzeti és nemzetközi monetáris politikát, hogy megelőzhessek a pénzügyi buborékok hatalmas kárait. A prudens magatartás például fontos követelményként előírható a tőketulajdonos és a közreműködő szolgáltatók szerződésében (*principal-agent contract*).

A kockázatkezelés hagyományos szabályai eddig nem kényszerítettek kellően a prudens bankgyakorlatra, a megfontolt intézményi befektetésre. A szakpolitikai válaszok gátolhatják a buborékok ismétlődését. Károk bekövetkezése a jövőben is lehetséges, mértékük becsülhető az elemzett statisztikai mutatók alapján, például az ingatlanok, az értékpapírok piacain.

A buborékok kialakulásának, globális kártételének egyik oka az eszköz tulajdonosainak eseti hozzájárulása nélkül hozott hibás ügynöki döntés. Évszázadok tapasztalatai segítik a bankcsődök előrejelzését, és a jövőben legalább ilyen fontos lenne, hogy mérsékeljék a vagyongazdálkodás globális pénzügyi kockázatait is. A fizikai eszközök kezelése is veszélyeztetheti a stabilitást a túlzott koncentráció, az összefonódások, illetve a tranzakciók méretei révén, azonban gyakoribb, hogy az értékpapírt keze-

lők hoznak hibás befektetési vagy a nem összehangolt lejáratú feltételekkel kapcsolatos döntéseket.

TÁRGYSZAVAK: pénzügyi prudens viselkedése, befektetési buborék, monetáris szabályozás, értékpapírpia

NÁDUDVARI ZOLTÁN

82/2015

A külföldi vállalatok hatása az ipari termelékenységre (a Bayes-modell becsléseivel)

Kiyoyasu Tanaka: The impact of foreign firms on industrial productivity. A Bayesian-model averaging approach

RIETI (Research Institute of Economy, Trade, and Industry) Discussion Paper Series, 15-E-009. 1–27. p.

URL: <http://www.rieti.go.jp/jp/publications/dp/15e009.pdf>

A Bayes-hálókra kifejlesztett becslő eljárások (*Bayesian model averaging* – BMA) alkalmazásával végzett elemzés az országban fogadott külföldi közvetlen beruházások (*inward foreign direct investment* – *inward FDI*) hatásait méri fel. A minta a fontosabb gazdasági ágazatok szerint tartalmazza Japán nagyobb tartományainak vállalati adatait. A mikroadatokat felhasználó modell tényezőit vállalati szinten figyelték meg, ilyen a Japánban végzett ipari befektetés jellege és a termelő tevékenység ágazata. Ágazatok és földrajzi térségek szerint összehasonlították az FDI révén irányított japán iparvállalatok termelékenységét a többségi hazai irányításúak mutatóival.

A modellszámítás eredményei közvetlen hatásként igazolják, hogy az FDI növeli az érintett térség, illetve szakmai kör termelékenységét a hazai irányítású ipari termelőkkel összehasonlításban. Lényegesek az FDI közvetett hatásai is: elősegítik a térségben működő egyéb vállalatok, valamint az ágazatok közötti beszállítások fejlődését, korszerűsítését is. Elsősorban a Japánban befektető európai és észak-amerikai nagyvállalatok körében mutatható ki ilyen kedvező hatás.

A korrelációk alapján megállapíthatók azonban az FDI kedvezőtlen hatásai is; a külföldi irányítású ipari termelés például több importot igényel, ha a helyi beszállítás nem megfelelő. A végső felhasználású termékek egyes piacairól kiszorulhatnak a belső iparvállalatok, ha nem versenyképesek. Mélyebb elemzést igényel a külföldi irányítású japán iparvállalatok és a hazai beszállítók közötti kapcsó-

lat, a számviteli háttér bizonytalanságai a becslések eredményeit is befolyásolják.

A tanulmány adatbázisa megalapozza a kutatás folytatását, például a termelékenységi mutatók összehasonlításával, az FDI révén létrehozott japán vállalatok újonnan alakulására, megszűnésére, ágazatára és földrajzi térségére vonatkozó mutatósorozatokkal. Lényeges az ilyen külföldi leányvállalatok foglalkoztatási hatása is, ezért a szakpolitika figyelemmel kíséri az FDI munkaerő-piaci folyamatait, a munkaerő vándorlását a piaci verseny és a belföldi beszerzés statisztikai mutatóival összefüggésben.

TÁRGYSZAVAK: iparvállalat, külföldi közvetlen beruházás (FDI), Bayes-háló modellezése (BMA), termelékenység, Japán

NÁDUDVARI ZOLTÁN

83/2015

A franciaországi mikroadatokra alapozott vizsgálatok a reálbér és a kiáramló külföldi közvetlen beruházások összefüggéseiről

Alexandre Gazaniol – Catherine Laffineur: Does Outward Foreign Direct Investment affect domestic real wages? An investigation using French micro-data *FIW (Forschungsschwerpunkt Internationale Wirtschaft) Working Paper*, 2015. 155. sz. 1–39. p.

URL: http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/Working_Paper/N_155_Gazaniol_Laffineur.pdf

A tanulmány a franciaországi feldolgozóipari vállalatok bérezésének adatait a 2002 és 2007 közötti időszakra vonatkozóan hasonlítja össze az irányító országa szerint. A közvetlen külföldi beruházás (*foreign direct investment – FDI*) a belföldi bérekre is hatással van, például a multinacionális iparvállalat olyan prémiumokat képes fizetni, amelyek a többségi francia irányítású iparvállalatnál nem érhetők el az egyes foglalkozási csoportokban. A modell összekapcsolja a munkaadók és munkavállalók adatait, foglalkozási csoportok szerint.¹ A modell az egy teljesített munkaóra számára számított keresetet számítja a vállalatok munkaügyi adatai alapján.

¹ A tanulmány módszertani forrása: John M. Abowd – Francis Kramarz – David N. Margolis: High wage workers and high wage firms. *Econometrica*, 1999. 2. sz. 251–333. p. Elérhető: <http://www.uh.edu/~adkugler/Abowdetal.pdf>

A más országokban létesített leányvállalatokba kivitt működő tőke (*outward FDI*) rendszerint csökkenti a béreket a franciaországi fizikai foglalkozásúak állományában. Az ilyen tőke kivétel viszont növeli a vezető állásúak keresetét, ezzel ismeri el az anyavállalat a külföldi termelőhelyek felelős irányítását.

A modellszámítás eredménye szerint a külföldi gyárak helyettesíthetik a korábban Franciaországban működő ipari munkahelyeket. A külföldre telepített termelési szakaszok rendszerint növelik a multinacionális anyavállalat jövedelmezőségét. A termelési szakaszok ilyen kapacitáscsökkenése megnöveli az anyavállalat korábbi dolgozóinak mobilitását, és a kisebb munkajövedelmet adó beszállító hazai iparvállalatokban is változnak az alkalmazás korábbi feltételei.

A franciaországi munkabérek megoszlásának alakulását egyrészt a vizsgált vállalatokon belül, másrészt a munkaadók összehasonlításával elemezték. A külföldi beszállítások rendszerint alacsonyabb bérű országokban működő leányvállalatokból érkeznek az anyavállalathoz, és ez tendenciaként növeli a vezetőik keresetét.

Tendencia, hogy Franciaországban a megnövekvő külföldi beszállítás leszorítja a fizikai foglalkozásúak munkabérét. A külföldi beszállítás következtében a kisebb képzettséggel végezhető foglalkozási kategóriákban is nőhet a hazai vállalatok közötti egyenlőtlenség. Igazolt tendencia, hogy bármi is a foglalkozásuk, a jövedelmező francia multinacionális anyavállalat munkásainak magasabb a bérük, mint az ország más vállalataiban dolgozóké.

Az anyavállalat a nagyobb keresettel elismeri a vezetők megnövekedett munkaterhelését, elvárt magasabb képzettségi szintjét is. Ebben a folyamatban az irányított külföldi termelési lánc veszi át a betanított munkák nagy részét. A külföldi leányvállalatot irányító franciaországi anyavállalat megtartott termelése („kulcskompetenciája”) a fizikai foglalkozásúak körében is növeli a képzettségi követelményt.

Mindez hatással van a franciaországi bértárgyalások érdekérvényesítésére. A multinacionális anyavállalat kész és képes nagyobb keresetet adni a nagyobb jövedelmezőség érdekében. Az ilyen nagyvállalat tendenciaként elszívja a kiáramló FDI nélküli franciaországi iparvállalatoktól a magasabban képzett munkaerőt.

TÁRGYSZAVAK: mikroadat, foglalkozási csoport, kereset, külföldi közvetlen beruházás (FDI), Franciaország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

84/2015

A világgazdaság külkereskedelmének alakzatai 2060-ban

Jean Château – Lionel Fontagné – Jean Fouré – Åsa Johansson – Eduardo Olaberría: Trade patterns in the 2060 world economy

OECD Economics Department Working Papers, 2014. 1142. sz. 1–42. p.

URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jxrmdk5f86j-en>

DOI: 10.1787/18151973

A nemzetközi kereskedelem 2060-ig várható fejlődésének modellszámításai figyelembe veszik a gazdasági növekedés aggregált mutatóit, továbbá az ágazatok külkereskedelme egyensúlyi modelljének paramétereit.¹ Az elkövetkező öt évtized során várhatóan csökkenni fog az OECD-országok részesedése. A nemzetközi kereskedelem újabb központjai a nem OECD-térségekbe tolnak át mind a termékek, mind a szolgáltatások kivitelében.

Az OECD-országok együtt a 2012. évi összes áruforgalom felét adták. Az előreszámítás szerint 2060-ban csak 25% lesz a részesedésük. A nem OECD-országok egymás közötti kereskedelmének aránya elérheti a 2060-ra számított globális érték 33%-át.

A GDP és a nemzetközi kereskedelem növekedését segítette az utóbbi ötven évben a termékek tranzakciós költségeinek, valamint a vámtarifáknak a csökkentése, a szabályozás korlátainak lebontása. A szolgáltatások és a mezőgazdasági termékek külkereskedelmében is hoztak deregulációs döntéseket.

A modell azzal számol, hogy a liberalizált áruforgalom eddigi forgatókönyvei érvényesülni fognak, így az OECD-országok sokoldalú megállapodásaival a nagyobb földrajzi térségek regionális liberalizálása is fenntartható 2060-ig. Ezek alapján valószínűsíthető a külkerkedelem a jelenlegi helyzethez képest 4%-os, illetve a GDP 0,6%-os növekedése.

Lényegesen gyorsabb a várható fejlődés (15, illetve 2,8%-kal), amennyiben sokoldalú kereskedelmi megállapodást kötnének a nem OECD-országokkal a kiemelt termékekre, szolgáltatásokra. A feldolgozóipari termékek világpiacain Kína, India és más ázsiai országok jelenleg is gyorsan növelik részesedésüket,

kiszorítva a jelenlegi európai, brit és egyesült államokbeli termelők termékeit.

A globális kereskedelem fejlődése függ a várható beruházásoktól is, valamint olyan szakosodott termelők teljesítményétől, amelyek magas képzettségi szintet igénylő termékek, szolgáltatások szállítói. A szolgáltató ágak részesedése várhatóan nő a feltörekvő országok jövedelemtermelésében a 2060-ig terjedő időszakban. Valószínűleg csökkenni fog kivitelükben a ruházati és az élelmiszeripar termékeinek súlya, amelyek termelésében főként alacsony képzettségű munkaerőt alkalmaznak.

A 2060-ig végzett modellszámítás egyik forgatókönyve feltételezi, hogy a feltörekvő országok oktatási színvonala viszonylag lassabban zárkózik fel az OECD színvonalához. Ilyen esetben két százalékkal csökkenhet az alapváltozat világexportra meghatározott szintje, és az ilyen országok gazdasági szerkezetének korszerűsítése több időt vehet igénybe, például visszafogottabb lehet a nagyobb hozzáadott értékű ágazatok arányának növelése, mint az alapváltozatban.

TÁRGYSZAVAK: nemzetközi áruforgalom, ágazati szerkezet, gazdasági előrejelzés, feltörekvő országok, OECD-országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

85/2015

Olaszország termelési rendszerének részvétele a nemzetközi munkamegosztásban

Riccardo Cristadoro – Stefano Federico: L'internazionalizzazione del sistema produttivo italiano

Questioni di Economia e Finanza, 2015. 260. sz. 1–51. p.

URL: http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2015-0260/QEF_260.pdf

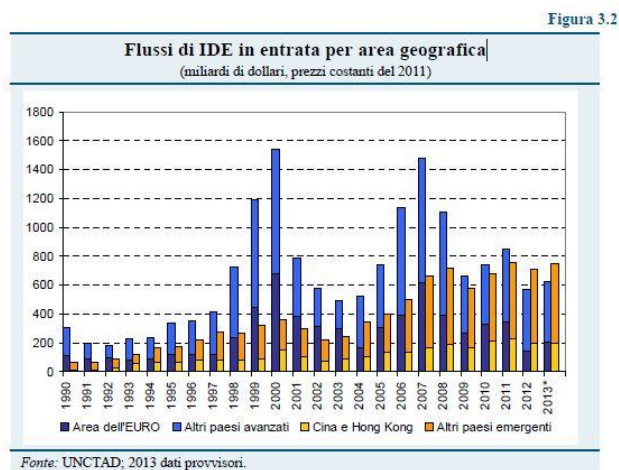
Az olaszországi termelés része a globális termelési láncnak, és mérhető, hogy a külföldön előállított termékek hozzáadott értéke milyen súlyú a nemzetgazdaság elszámolásaiban.¹ A központi bank

¹ A tanulmány módszertanának alapja: számszerűsített általános egyensúlyi modell (*detailed sectoral general equilibrium model* (*Mirage-e*). Ismerteti: Lionel Fontagné, Jean Fouré – Maria Priscila Ramos: MIRAGE-e. A General Equilibrium Long-term Path of the World Economy. *CEPII Working Paper*, 2013. 39. sz. 39 p. Elérhető: http://www.cepii.fr/PDF_PUB/wp/2013/wp2013-39.pdf.

¹ A tanulmány a WIOD (*World Input–Output Database*) input-output adatbázisban elérhető külkereskedelmi mutatósorozatokat alkalmazza. A WIOD módszertani leírásának forrása: Marcel P. Timmer – Erik Dietzenbacher – Bart Los – Robert Stehrer – Gaaitzen J. de Vries: An Illustrated User Guide to the World Input–Output Database. The Case of Global Automotive Production. *Review of International Economics*, 2015. 3. sz.

mutatói alapján mérhetők a külföldi közvetlen beruházások az 1999 és 2011 közötti időszak éveiben. Az elemzés része Olaszország folyó fizetési mérlegének alakulása az áruk, szolgáltatások külkereskedelmének bruttó értékével. Az olasz gazdaság elszámolásaiban viszonylag kis súlyú a kiáramló és a beáramló működő tőke értéke, a globális termelés más együttműködési módjai azonban fontosak.

A tanulmány idősorai képet adnak a közvetlen külföldi beruházások költségeiről és hasznairól, a válság éveinek tendenciáiról, a külföldről beszerzett anyagok, termékek és szolgáltatások jelentőségéről a termelés olaszországi ágazatai szerint. A tanulmány a folyó fizetési mérleg mutatóival hasonlítja össze az olaszországi termelés külföldi beszerzési forrásainak hatását a nemzetközi versenyképességre, illetve az éves egyenlegekre.

Forrás: Riccardo Cristadoro – Stefano Federico: L'internazionalizzazione del sistema produttivo italiano. *Questioni di Economia e Finanza*, 2015. 260. sz. 11. p.

A kutatási módszer a globális hozzáadott értékek (WIOD) alapján rangsort képez a vizsgált beszállító országok köztes termékeinek színvonalmutatóival. Az egyik lehetőség, hogy a viszonylag alacsony képzettségű munkával előállított, a csúcstechnikától legtávolabbi termékeket importálják, a másik lehetőség pedig ennek ellentéte. A folyó fizetési mérleg javítása az utóbbi révén érhető el középtávon, a legfejlettebb technológiával külföldön gyártott közbelső termékek beszerzésével, amelyek szellemi tulajdona védhető.

575–605. p. (DOI: [10.1111/roie.12178](https://doi.org/10.1111/roie.12178)). Összefoglaló elérhető: http://www.wiod.org/new_site/home.htm és <http://online.library.wiley.com/doi/10.1111/roie.12178/abstract;jsessionid=6CF371FAABF1CBB332FFC2CFDABF362C.f04t01>.

A modell kiszűri a kiugró értéket mind az országok, mind az időszak évei, mind a tranzakcióban résztvevők körében. Egymástól eltérő a tendencia az euró-övezet országai, valamint az európai multinacionális nagyvállalatok csoportjainak modellezési eredményei alapján. A multinacionális nagyvállalatok esetén érvényesül az alacsony színvonalú partnerország vagy termékei negatív hatása az ország folyó fizetési mérlegére, azonban az EU 13 országa esetén nincs ilyen hatás. Ennek a tendenciának a fordítottja érvényes az euró-övezet esetén a magas technológiai színvonal pozitív hatásaira, de az olaszországi anyavállalatok külföldi beszerzéseire ilyenek nem jellemzők. Eszerint a vizsgált nemzetközi termelési láncok egymástól eltérően alakítják az ország folyó fizetési mérlegét.

Lényeges az is, hogy a nemzetközi piacok figyelembe veszik az országok és a beszerzett köztes termékek technológiai színvonalát. Fontosak továbbá a gyártó ország belföldi piacán kialakult minőségi követelmények. A globális értéklánc beszállításának csak ott van negatív hatása Olaszország külpiaci pozícióira, ahol nem fejlett a partnerország, illetve nem versenyképes a köztes termék minősége nemzetközi összehasonlításban.

A szakpolitika is figyelembe veheti a globális értéklánc partnereinek kiválasztásában az ajánlott szelekciós ismérveket. Igazolt a negatív hatás, ha a külföldi beszállítókat pusztán költségcsökkentésre alapozva választják. Az ország folyó fizetési mérlegét viszont javítja, ha a külföldi beszállító korszerű technológiát alkalmaz, ismereteket vesz át a termelési folyamatot irányító anyavállalattól.

TÁRGYSZAVAK: input-output adatbázis, folyó fizetési mérleg, gazdasági fejlettség, termékminőség, versenyképesség, Olaszország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

86/2015

A bérminimum hatása tizenhét OECD-tagállam foglalkoztatására a recesszió időszakában

Michael Chletsos – Georgios P. Giotis: The impact of minimum wage on employment in an economic downturn using data from 17 OECD countries for the period 1985–2008

MPRA Paper, 2015. 61323. sz. 1–55. p.

URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/61323/1/MPRA_paper_61323.pdf

A bérminimumok nemzetközi összehasonlítása tizenhét OECD-ország munkaügyi adatait tartalmazza az 1995 és 2008 közötti időszakra. A tanulmány a foglalkoztatás mutatói, valamint az országok bérminimumszintjei közötti összefüggéseket elemzi. A felmért munkaügyi adatsorok mellett lényeges hatásúak a nemzeti intézményi keretek, és a szakpolitika nem a minimálbérre vonatkozó további jellemzői.

A modellvizsgálat eredményei igazolják a bérminimum pozitív és negatív foglalkoztatási hatásait a vizsgált országokban. Ezek a hatások az 55–64 éves korcsoport esetén például kedvezőtlenek, viszont többnyire kedvező a foglalkoztatási hatás a tizenévesek, a fiatal felnőttek körében. A bemutatott csoportok foglalkoztatási hatásai a gazdasági visszaesés időszakában is érvényesültek. Nem mutatkozik a rétegeken belül szignifikáns változás a foglalkoztatási hatásokban a vizsgált évek modellezett bérminimumszintjei mellett.

A foglalkoztatás elemzett mutatói a munkanélküliségi rátát is tartalmazzák. A tanulmány kiemelten kezeli a gazdasági visszaesés éveit az országok munkanélküliségének felmért idősorai alapján. Ahol és amikor emelkedett a munkanélküliségi ráta, ott és akkor erősebb lett a bérminimum negatív foglalkoztatási hatása. A bérminimum általában pozitív hatású a kezdők, a fiatalabb korcsoportok foglalkoztatási rátájára nézve, azonban ez a hatás gyengébb volt a gazdasági visszaesés feltételei között.

TÁRGYSZAVAK: bérminimum, foglalkoztatási ráta, gazdasági visszaesés, nemzetközi összehasonlítás, OECD-országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

87/2015

A németországi üzemanyag-töltő állomások sokfélesége, a kiskereskedelmi árak szóródása

Justus Haucap – Ulrich Heimeshoff – Manuel Siekmann: Price dispersion and station heterogeneity on German retail gasoline markets *DICE (Düsseldorf Institute for Competition Economics) Discussion Paper*, 2015. 171. sz. 1–44. p.

URL: <http://econstor.eu/bitstream/10419/106709/1/81701960X.pdf>

A németországi üzemanyag-értékesítés kiskereskedelmi árának átfogó elemzése nyolc hónap adatait veszi figyelembe. A mintaként választott

töltőállomások képviselik az ország értékesítési hálózatát, kifejezik a vásárolt üzemanyagok¹ árának sokféleségét, az árszint alakulását a vizsgált időszakban.

A tanulmány a kiskereskedelmi árakat alakító tényezőként határozza meg a beszerzés költségét, a töltőállomás telepítési helyét a közlekedési hálózatban, a helyi szolgáltatások színvonalát, valamint az üzemanyag márkavédelmét. Igazolható, hogy annál olcsóbban kínálják az üzemanyagot, minél szegényesebb a töltőállomás szolgáltatása, illetve alárendeltebb a közút, távol az autópályától.

Az ármodell a töltőállomások fontosabb paramétereit veszi számításba. A panel felmérése rögzítette a napi átlagos üzemanyagárakat, továbbá a napközben kialakult árakat is. Véletlen hatásokra alapozott modell alapján határozták meg a kialakult árak regresszióját a helyi kereslet és kínálat adataival, a rögzített időadatokkal összhangban. A változók szórását több tényező alapján elemezték.

A napi átlagos árak szóródása elsősorban a telepítéstől és a szolgáltatások színvonalától függ, adótnak véve az értékesített üzemanyagok standard választékát. Az árak megfigyelt szórási sávja az ország összes töltőállomására vonatkoztathatók. A töltőállomások más átlagárakon kínálják az üzemanyagokat védett márkájuktól (Shell, BP, Jet, Agip stb.) függően. A szórás megmutatkozik a nyitvatartási idő szerint is: különbség alakult ki a napközbeni, és a gyéresebb forgalmú (például éjjeli) napszakok árai között. A benzin, illetve a dízelolaj nem a főtevékenységhez tartozó termék az ország legolcsóbb töltőállomásain, az ilyen helyi kiskereskedés nyitvatartási ideje is különbözik például az autópályák melletti folyamatos, napi 24 órás kiszolgálástól.

Éles a helyi árverseny az adatsorok alapján, itt az üzemanyagok védett márkáira alapozott kínálat a meghatározó. Az árat befolyásoló tényező például a máshol be nem szerezhető kiegészítő termék, szolgáltatás kínálata is. Az üzemanyag magasabb árát rendszerint a helyi versenytársakénál szélesebb, jobb minőségű szolgáltatás kínálat alapozza meg, bár az árak itt is ingadoztak a vizsgált időszakban.

¹ A töltőállomások felmért kínálata benzint (Super E5, Super E10) és dízel gázolajat tartalmaz kiskereskedelmi mennyiségben. A töltőállomás telepítése a vizsgálatban kétféle: autópálya és más országos közút.

Az országhatárhoz közeli töltőállomások a külföldi beszerzési lehetőségekkel is versenyeznek, de ezt adatok hiányában nem elemezték. Nincsenek részletes adatok arra, hogy milyen mennyiségű az üzemanyagok kereslete nap közben, illetve az éjjeli órákban, amikor a járművel az éppen nyitva tartó töltőállomásig kénytelenek továbbhajtani, a nem üzemelőt elhagyva.

TÁRGYSZAVAK: üzemanyagtöltő állomás, kiskereskedelmi ár, járulékos szolgáltatás, napi átlagos fogyasztói ár, Németország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

88/2015

A feldolgozóipari termék növekvő szolgáltatási arányai elavulttá tették a kereskedelempolitika korábbi megközelítését

Magnus Lodefalk: Servicification of manufacturing firms makes divides in trade policy-making antiquated

Working Paper, 2015. 1. sz. Örebro University School of Business. 1–18. p.

URL: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:827797/FULLTEXT01.pdf>

A feldolgozóipar súlya csökkenő tendenciájú a fejlett iparú OECD-országokban, és ez megmutatkozik a foglalkoztatás arányaiban is. Az ipar ágazatainak vállalatai a teljesítményük mind nagyobb részét szolgáltatásaik létrehozásával, felhasználásával, piaci értékesítésével (*servicification of firms*) érik el.

A kereskedelempolitika új megközelítése indokolt az említett szerkezeti változásokra is tekintettel. A tanulmány adatokkal igazolja, hogy Kína és más sikeres országok versenyelőnyt értek el a nemzetközi kereskedelemben a külföldről behozott, a feldolgozóipari üzemekben létrehozott, valamint exportált szolgáltatásokkal. A szolgáltatások részei a nemzetközi értékláncoknak, mind kevésbé húzható határvoval a feldolgozóipari és a szolgáltató tevékenységek eredményei közé a nemzetközi piacokon. A nagyvállalat a beszerzéseit új megközelítéssel, nemzetközi kitekintéssel tervezi, és átalakulnak a külkereskedelemben korábbi elszámolásai, vámtételei is.

A termelésben felhasznált és külföldről beszerzett szolgáltatások hozzáadott értéke növekvő arányú a feldolgozóipar termékkínálatában. Ez a tendencia az országok vámtarifájának alakulását is érinti.

További vizsgálatok ajánlottak a feldolgozóipar nemzetközi értékláncának elszámolásaira, ezen belül kiemelten a felhasznált szolgáltatások megváltozott értékelésére vonatkozóan. Időszerű a fejlődő országokkal folytatott kereskedelem szabályainak olyan változtatása, amely érvényesíti a feldolgozóipari termékek előállításához felhasznált szolgáltatások külföldi hozzáadott értékét a származási helyek szerint.

TÁRGYSZAVAK: feldolgozóipar, termékek külkereskedelme, értéklánc, szolgáltatások aránya, fejlődő országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

89/2015

Az Amerikai Egyesült Államok feldolgozóiparának valóságos helyzete és mítosz a reneszánszáról

Adams B. Nage – Robert D. Atkinson: The myth of America's manufacturing renaissance. The real state of U.S. manufacturing

Information Technology and Innovation Foundation, 2015. január. 1–30. p.

URL: <http://www.itif.org/publications/2015/01/12/myth-america%E2%80%99s-manufacturing-renaissance-real-state-us-manufacturing>

Az évtized közepén a statisztikai adatok már jelzik az Egyesült Államok feldolgozóiparának élénkülését. A fontosabb ipari ágazatok kibocsátási és foglalkoztatási mutatói viszonylag lassú növekedésnek indultak, azonban azok alapján nem igazolható a feldolgozóipar várt megújulása (*manufacturing renaissance*) az Egyesült Államokban. A jelenlegi teljesítmények még elmaradnak az Egyesült Államok feldolgozóipara 2007. évi kibocsátásának és foglalkoztatásának mutatóitól. A 2008-ban induló válság hatására az Egyesült Államok feldolgozóiparának több mint tizenötezer vállalata és egymilliónál több munkahelye szűnt meg. Az ipar hosszabb távú, fenntartható fejlődését strukturális korszerűsítéssel kellene megalapozni, az elemzett ciklikus fejlődés erre nem alkalmas.

A tanulmány a várt fejlődést gátló tényezők közé sorolja például az Egyesült Államok vállalati jövedelmeinek viszonylag magas tényleges adóterhét, a költségvetési beruházások visszafogását, a munkaerő képzettségének nem megfelelő növekedését, a kutatás- és fejlesztés (K+F) vállalati ráfordításainak lassú növekedését. Lényeges hatás, amely

rontja a feldolgozóipar nemzetközi versenyképességét, hogy sok esetben nem az Egyesült Államok üzemeiben hasznosítják az innovációk külföldön értékesített eredményeit (*foreign „innovation mercantilism”*), így a versenytárs ország készülhet fel a csúcstechnika termékeinek gyártására.

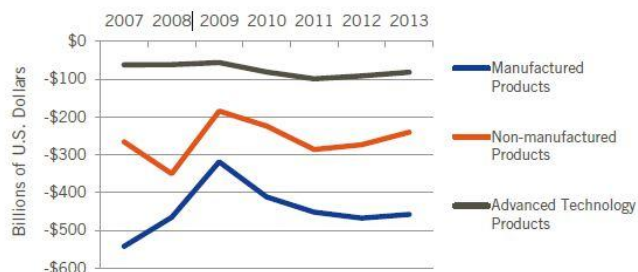

Figure 9: Trade Deficits From 2007–2013³⁶

Forrás: Adams B. Nage – Robert D. Atkinson: The myth of America’s manufacturing renaissance. The real state of U.S. manufacturing. *Information Technology and Innovation Foundation*, 2015. január. 11. p.

A tanulmány összehasonlítja az Egyesült Államok gazdaságának és feldolgozóiparának elért fejlődési ütemeit. A kereskedelempolitika felülvizsgálatát indokolja a feldolgozóipar termékeinek hatalmas behozatali többlete. A 2007 és 2013 közötti időszakban az Egyesült Államok GDP-je 5,6%-kal nőtt, ugyanakkor a feldolgozóipar egészének hozzáadott értéke 3,2%-kal csökkent, a feldolgozóipari termékek külkereskedelmi deficitje 2013-ban elérte a 458 milliárd dollár értéket. A 2012-ben közzétett ajánlások¹ stratégiai lépései növelhetnék az Egyesült Államok gazdaságának versenyképességét. Ezen belül több ajánlott kormányzati lépés segíthetné a feldolgozóipar fenntartható és gyorsabb fejlődését.

TÁRGYSZAVAK: feldolgozóipar, nemzetközi versenyképesség, innováció, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

¹ Forrás: Stephen Ezell – Robert D. Atkinson: Fifty Ways to Leave Your Competitiveness Woes Behind: A National Traded Sector Competitiveness Strategy. *Information Technology & Innovation Foundation (ITIF)*, 2012. szeptember 20. Elérhető: <http://www.itif.org/publications/2012/09/20/fifty-ways-leave-your-competitiveness-woes-behind-national-traded-sector>.

Társadalom

90/2015

Létezik még olyasmi, hogy „európai szociális modell”?

Javier Bilbao-Ubillos: Is there still such a thing as the ‘European social model’?

International Journal of Social Welfare, 2015. május 31. 1–16. p.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ijsw.12177/abstract>

DOI: 10.1111/ijsw.12177

Noha az „európai szociális modell” kifejezés léptenyomon használatos, hiányzik a jelenségnek bármiféle olyan összefüggő elméleti definíciója, amely azonosítaná meghatározó jellemzőit, vagy empirikus adatokkal szolgálna arra, hogy Nyugat-Európa elmúlt ötven évének sajátos fejlődési modelljeként lehetne említeni. Inkább olyan fogalom ez, amely empirikusan nem alátámasztott feltevéseken nyugszik. A szerző, a spanyolországi bilbaói egyetem alkalmazott gazdaságtani tanszékének munkatársa a tárgyalt modellt az öreg kontinens gazdaságilag fejlett nyugati felének olyan strukturális változataként értelmezi, ahol a gazdasági növekedés a fejlesztést és a társadalmi kohéziót meghatározott módon erősítő tényezőkké alakítja át. A tétel igazolható azzal a levezetéssel, miszerint a szociális védelmi rendszerek mögött három magyarázó elem húzódik meg: a rendszerek egy főre jutó jövedelemmel becsülhető gazdasági potenciálja; a népesség társadalmi-demográfiai jellemzői, amelyek nyomán a kockázatok és a kényszerek olyan helyzetek keletkeznek, amelyek orvoslására a közszféra döntéshozói védelmi háló kiegészítését látják szükségesnek; országspecifikus politikai, intézményi és kulturális összetevők, amelyek kijelölik a védelemre jogosultak körét, a jogosultság szintjét pedig a jogalkotási gyakorlat, valamint a múltban hozott intézkedések szabják meg.

Mielőtt a szerző tárgyalná a modellnek a tanulmány gerincét adó részét (koncepció, jellemzés, az empirikusnak nevezett adatok bemutatása), szükségesnek tart egy sajátos lehatárolást. Hipotézise szerint az európai szociális modell a nyugat-európai (EU-tag és azon kívüli) országok történetileg kialakult sajátos rendszere, amelyet az átalakuló (tranzíciós) kelet-európai országok nem tudnak